

МЕТОДИЧНА ПОЕМА М.М. ПАЛТИШЕВА

Управління
ШКОЛОЮ

УДК 373.5.091.3:53
(477)(092)

У назві статті автор свідомо використав прийом ремінісценції – зв'язок із відомим твором А. Макаренка, який став класикою. І це не випадково. Усе, що робив Палтишев-педагог, – це і є Поема, Гімн знань і душі дитини.

Труднощі, подолання життєвих перешкод – усе це було в творчій долі Миколи Миколайовича. Однак за всіма цими життєвими перипетіями постає образ нестандартного педагога, який створив свою власну методику навчання, відому в Україні та за її межами.

Ключові слова: вчитель-новатор, авторська методика навчання.

«Мене ганяють – нехай ганяють, мене обмовляють, що я ношу свічку перед сліпцями, а без очей не видно світла, – нехай обмовляють. З мене насміхаються, що я дзвонар для глухих, а глухому не до дзвону, – хай насміхаються, вони знають своє, а я – своє. І своє роблю, як знаю, і моє захоплення мене заспокоює».

Г. Сковорода

*«В упорстве души и костей
Работать во имя детей».*

М. Цветаева

Ми сьогодні багато говоримо про запозичення – у політиці, економіці, духовному житті і, звичайно, в освіті. Копіюємо досвід кращих освітніх систем світу, забуваючи іноді про той безцінний досвід, який має наша українська освіта.

Творча доля М.М. Палтишева сповнена дивовижних передчуттів: перше слово, яке він виголосив, було «діти»; у шкільні роки любив «учителювати», допомагаючи своїм друзям виконувати домашні завдання; вів заняття з хореографії; активно опанував роль піонервожатога в шкільних таборах – саме життя штовхало його назустріч дітям. І навіть теоретичні та практичні дослідження з космічної тематики не змогли захопити Миколу Миколайовича настільки, наскільки це зробила цариця педагогіка.

Методична поема Палтишева народжується з великого інтересу до особистості дитини, любові до неї. Адже складові його поетапної системи – це сходинки не тільки до вершини знань, а й етапи великої роботи над собою, над розвитком особистісних здібностей.

Особливості авторської методики Палтишева – це фундаментальні знання учнів, їх практична спрямованість та інтеграція фізики з мистецтвом. Педагог уважає, що основною дидактичною одиницею в навчальному процесі є навчальна тема, а не урок. Тому поетапна система, у свою чергу, передбачає триаду – вступні уроки, навчальні та підсумкові уроки. На вступних і підсумкових заняттях діти

**Тетяна
КУЗЬМІЧ**

Завідувач навчально-методичного відділу управління навчальними закладами Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради,
кандидат педагогічних наук

Директор школи, лицю, гімназії № 1 2018

АВТОРСЬКА СИСТЕМА НАВЧАННЯ ПАЛТИШЕВА

Коли відвідуєш уроки Миколи Миколайовича, слухаш його, мимоволі згадуєш відомий афоризм класика: «Краса врятує світ». Для Палтишева дуже **важливо**, які засоби використовуються під час пояснення матеріалу, як **інтеграція допомагає комплексному сприйняттю навколишнього світу**. І тут важливі всі деталі – аж до оформлення кабінету. «У сучасних умовах це означає навчання праці як дизайну – цілісне перетворення соціального середовища за законами добра, краси й істини, а також участь старшо-класників у розробці й випробуванні нових наукоємних технологій» [1], – цей принцип відомого психолога Л. Виготського є основоположним для М. Палтишева як автора створення кращого навчального кабінету.

І, здавалося б, зовсім незвичайне – духовне виховання на уроках фізики. Без педагогічної гармонії Палтишев не мислить урок, спілкування з дітьми і колегами. Саме гармонійне поєднання всіх складових процесу спілкування створює той психологічний клімат, який так необхідний вчителю й учню в їхній спільній творчості. І в цьому, звичайно, учителям допомагають мистецтво, принцип сугестопедії на уроках-гімнах.

Особливість методики полягає ще й у тому, що її автор активно розбудовував її відповідно до обставин, що склалися. Так, перебуваючи тривалий час у відрядженнях, учитель після повернення до навчального закладу організовував для учнів «занурення» в тему, де перші два уроки пояснював тему, на третьому уроці учні розв'язували легкі завдання, на четвертому – складні, а на п'ятому діти писали самостійну роботу, виявляючи результати своєї навчальної діяльності. Така технологія «занурення» допомагала вивести учнів на належний рівень у засвоєнні пропущених тем. Справді, методика Палтишева може претендувати на унікальність, тому що його учні посідали тільки перші місця в олімпіадах і конкурсах МАН, вони не користувалися шпаргалками, дітям було цікаво й пізнавально, кожен з них відчував індивідуальний підхід і любов учителя. Чи це не є метою навчання й виховання за Концепцією Нової української школи? Думаю, що творчість М.М. Палтишева-педагога може бути оцінена словами з «Педагогічної Конституції Європи»: «Найважливіша компетентність педагога XXI століття – забезпечити навчальне середовище, що сприяє благополуччю кожної дитини та формує її багатий духовний світ» [2]. Доброзичливе ставлення до дітей і навколишніх, гуманізм, тонке відчуття дитини, радісне сходження разом з нею на вершину знань – усе це складові **Методичної поеми Палтишева** – авторської системи навчання, що назавжди увійшла в історію української педагогіки як зразок гармонії і творення людських душ.

«входять» в атмосферу заданої теми. Це, як правило, інтегровані уроки-гімни, де музика, поезія, живопис допомагають дітям усвідомити цілісність і взаємопов'язаність навколишнього світу. На навчальних уроках здійснюється вивчення матеріалу: не поспішаючи, дозованими порціями педагог вчить дітей слухати новий матеріал, вибирати головне в ньому, запам'ятовувати. У цьому методика М. Палтишева схожа на продуктивну технологію І. Підласого, методика Ш. Амонашвілі (у процесі пояснення складаються опорні конспекти, учитель пояснює мінімум тричі матеріал, виділяючи в ньому головне).

Для перевірки знань педагог використовує опитувальні листи, в яких містяться питання й відповіді, що відображають основні поняття теми. Такі види робіт, як робота в парах, групова робота учнів, дають можливість добре опанувати тему. Урочно-тематична залікова система навчання Палтишева по праву стала всеукраїнською.

На підсумкових уроках знову представлено інтеграцію явищ фізики з різними видами мистецтв, що закріплює вивчений матеріал.

Передостанній етап поетапної системи – це самостійне навчання за допомогою вчителя, де педагог, власне, і виступає в ролі модератора. На останньому етапі здійснюється підготовка до екзаменів.

Важливим аспектом методики відомого педагога є стимуляція творчої роботи учнів. Кожен учень веде «Щоденник творчих досягнень», в якому особливе місце відводиться роботі над темою

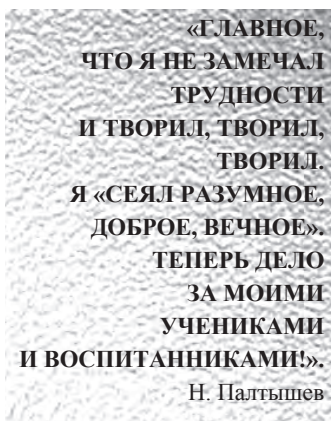
інтегрованої річної доповіді. Цікаво, що готується щоденник трьома мовами – українською, російською й англійською). Обрана тема має відображати знання дітей не тільки з фізики, а й урахувати, як вона реалізується в кожному предметі (хімія, математика, історія, література та ін.). Презентація доповіді починається музичним фрагментом або віршем, що розкривають її сутність.

Реалізації особистісно-орієнтованого підходу в навчанні допомагають такі методичні знахідки, як «відмітка про запас» (на один бал вище за старання учня), «випереджаюче навчання» (заняття з учнями, що відстають, напередодні вивчення нового матеріалу), «відмітка за лінощі» (каверзне запитання з теми учителеві від ледачого учня), «відмітка за відмітку учня» (допомога сильного учня слабкому). Стосовно реалізації профільного навчання Палтишев також особливо індивідуальний: цикл уроків під назвою «*Фізика і твоя професія*» допомагає учням простежити, як фізичні явища відображаються безпосередньо в кожній спеціальності – слюсарів, механіків тощо.

Для Палтишева-педагога важливі всі деталі: як опановує матеріал учень, наскільки глибоко він це робить, тому він завжди поділяв такі поняття, як «відмітка» й «оцінка». Такий підхід до навчання давав можливість учням успішно проходити перший етап поетапної системи, коли вчитель виявляв і ліквідував прогалини в знаннях учнів. Як правило, це тривало 5-7 уроків, під час яких учитель, використовуючи переважно репродуктивні методи, виводив учнів на належний рівень

знань досліджуваної теми. І запис у щоденнику учня «ще оцінки немає»

зовсім не означав, що дитина нічого не знає. Навпаки, учень ще на шляху до Країни знань, він ось-ось досягне її висот, тільки дайте йому ще трохи часу, щоб докласти зусиль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л.С. Собр. соч. : в 6 т. Т.2. / Л. С. Выготский. – Москва, 1982. – 491с.
2. Педагогична Конституція Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/ekskurs/356-pedagogichna-konstitutsiya-evropi>. – Назва з екрана.

Татьяна Кузьмич

Методическая поэма Н.Н. Палтышева

В названии статьи автор сознательно использовал прием реминисценции – связь с известным произведением А. Макаренко, который стал классикой, не случайно. Все, что делал Палтышев-педагог, – это и есть Поэма, Гимн Знаний и Души Ребенка. Трудности, преодоления жизненных препятствий, – все это было в творческой судьбе Николая Николаевича. Однако за всеми этими жизненными перипетиями появляется образ нестандартного педагога, который создал свою собственную методику обучения, известную в Украине и за ее пределами.

Ключевые слова: учитель-новатор, авторская методика обучения.

Tetiana Kuzmich

Methodological Poem by M. Paltyshev

The title of the article is purposely based on the device of reminiscence, thus the connection with the famous work by A. Makarenko, that has become a classic, is not incidental. Everything that pedagogue Paltyshev did is Poem, Hymn of Knowledge and Child's Soul.

There were a lot of hardships and overcoming life obstacles in Mykola Mykolaiovych's creative destiny. But behind all these twists and turns of life we can see the image of the unconventional pedagogue who created his own teaching methodology, which is well-known both in Ukraine and abroad.

Keywords: innovative teacher, authorial teaching methodology.